

Broedvogels van Oostereng in 2014

Symen Deuzeman

Sovon-rapport 2014/49

Broedvogels van Oostereng in 2014

Symen Deuzeman

SOVON-rapport 2014/49
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van Staatsbosbeheer

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2014

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer Regio Oost

Illustratie omslag: Symen Deuzeman en Willem van Manen

Wijze van citeren: Deuzeman S. 2014. Broedvogels van Oostereng in 2014. Sovon-rapport 2014/49 . SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Inhoud

Samenvatting.....	3
2. Gebiedsbeschrijving	5
3. Werkwijze en omstandigheden in 2014.....	8
3.1. Veldwerk	8
3.2. Interpretatie	8
3.3. Weersomstandigheden.....	9
3.4. Overige omstandigheden	9
3.5. Foutenmarges.....	9
4. Resultaten.....	10
4.1. Soorten en aantallen.....	10
4.2. Vergelijking met voorgaande jaren.....	10
4.3. Soortbesprekingen	14
5. Evaluatie	19
Literatuur	20

Samenvatting

In het voorjaar van 2014 werd Oostereng (848,2 ha) in opdracht van Staatsbosbeheer regio Oost gekarteerd op broedvogels. Er werden vijf bezoeken gebracht en een totaal van 8,3 minuten per hectare werd besteed aan veldwerk. Er werden 60 vogelsoorten aangetroffen, waarvan 8 op de Rode Lijst staan van bedreigde en kwetsbare soorten (Van Beusekom *et al.* 2005).

Vergeleken met een eerdere kartering in 2000 werden acht soorten niet meer vastgesteld, overwegend volgen deze de landelijke trend. Daarentegen vestigden vier soorten zich als nieuwe broedvogel.

Watervogels zijn vooral gebonden aan het Renkums beekdal. De Grauwe Gans vestigde zich als broedvogel, terwijl de Wilde Eend sterk toenam. Stabiel bleven de meeste andere watervogelsoorten, al verdween de Waterral en nam het Waterhoen wat af. Ook de Mandarijneend nam iets af. De Watersnip verdween uit het beekdal, zoals op zoveel plekken in het land. Opvallend is het ontbreken van de IJsvogel, die tijdens geen van de bezoeken werd waargenomen. De soort deed het elders in het land weer een stuk beter na de milde winter van 2013/2014.

Roofvogels laten een wisselend beeld zien, waarbij met name de lichte toename van de Havik opvalt, terwijl elders op de Veluwe sprake is van een afname. Vogels van opgaand bos met loofbomen laten overwegend een licht negatieve ontwikkeling zien. Het gaat om soorten die het landelijk ook moeilijk hebben, zoals Zomertortel, Fluiters en Grauwe Vliegenvanger. De Grote Lijster bleef wel stabiel en de Appelvink laat een sterke toename zien.

Holenbroeders bleven overwegend stabiel of namen toe. Opvallend is vrijwel hetzelfde aantal Boomklevers. In de meeste bossen op de Veluwe is de stand juist toegenomen in de afgelopen jaren. Het lijkt erop alsof het bos en dan met name het oudste bos in 2000 al behoorlijk verzadigd was.

De Gekraagde Roodstaart kreeg de hardste klappen en is bijna verdwenen. Ze leven het liefst in open bossen met een korte bodemvegetatie. Stikstofdepositie, maar ook de bosstructuur die steeds rijker wordt, zorgt ervoor dat de bodem teveel begroeid raakt, wat ongunstig is voor Gekraagde roodstaart.

Vogelsoorten van jong bos en struwelen volgen in hoofdlijnen de landelijke trends. De Koekoek bleef nagenoeg stabiel. Meest opvallend is de sterke afname van de Matkop, met een nagenoeg volledige verdwijning uit de stuwwalbossen en de Dorskamp. Vermoedelijk heeft dit te maken met een vermindering van optimaal habitat, doordat het bos steeds ouder wordt. De Tuinfluitsner laat een ommezwaai zien in de verspreiding. Ze namen toe langs het Renkums beekdal, maar juist af in de bossen op de stuwwal en de Dorskamp. Heggenmus en Zanglijster namen beide toe, evenals de Zwartkop. Dit duidt op meer structuur in de bossen. Inmiddels is de Putter een stamgast geworden in de bossen. Dit is een landelijk fenomeen.

Soorten van naaldbos laten wisselende trends zien. Vuurgoudhanen bleven stabiel, vermoedelijk doordat grootschalige kap van douglassen is uitgebleven. Net als elders op de Veluwe nam de Zwarte Mees af en bleef de Kuifmees stabiel in de grove dennenbossen. Goudvinken namen toe en doen het goed in met name opstanden met natuurlijke verjonging (douglassen) en met een goed ontwikkelde struik- en boomlaag.

In het beekdal ontbraken sommige vogelsoorten of namen iets af. Andere vestigden zich of namen toe. Voortzetting van het huidige beheer valt aan te bevelen. In de bossen heerst behoorlijk veel rust. Dit is goed terug te zien in de aantalsontwikkeling van de broedvogels. De toename van Heggenmus, Zwartkop en Goudvink duidt erop dat er veel verjonging optreedt in met name de naaldbossen. Begrazing met schotse hooglanders in de grove dennenbossen bleken interessant voor Boompiepers en mogelijk in een later stadium voor Gekraagde Roodstaarten, vanwege de kale bodem die daar ontstaat. Voortzetting van het huidige beheer in de bossen, waarin geen grootschalige kap maar reguliere dunningen van naaldbos plaatsvindt, strekt aan tot aanbeveling.

1. Inleiding

Voor de evaluatie van het beheer in natuurgebieden laat Staatsbosbeheer jaarlijks een deel van haar gebieden inventariseren. In het voorjaar van 2014 is de Boswachterij Oostereng (848,2 ha) geïnventariseerd op broedvogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde de inventarisatie uit als onderdeel van het consortium De Vlinderstichting, Sovon & EIS voor Staatsbosbeheer Nederland. Het veldwerk werd gedaan door Symen Deuzeman en Willem van Manen. Contactpersonen bij Staatsbosbeheer waren Jaap Rouwenhorst en Alexander Mörzer Bruijns. Hulp in het veld of anderszins werd verkregen van Willem van Manen en Petra Verburg (Sovon), Bart Smit (SBB) en Wouter Vansteelant (roofvogelnesten).

Alert vrouwtje Mandarijneend langs de Molenbeek, 30 juni 2014.

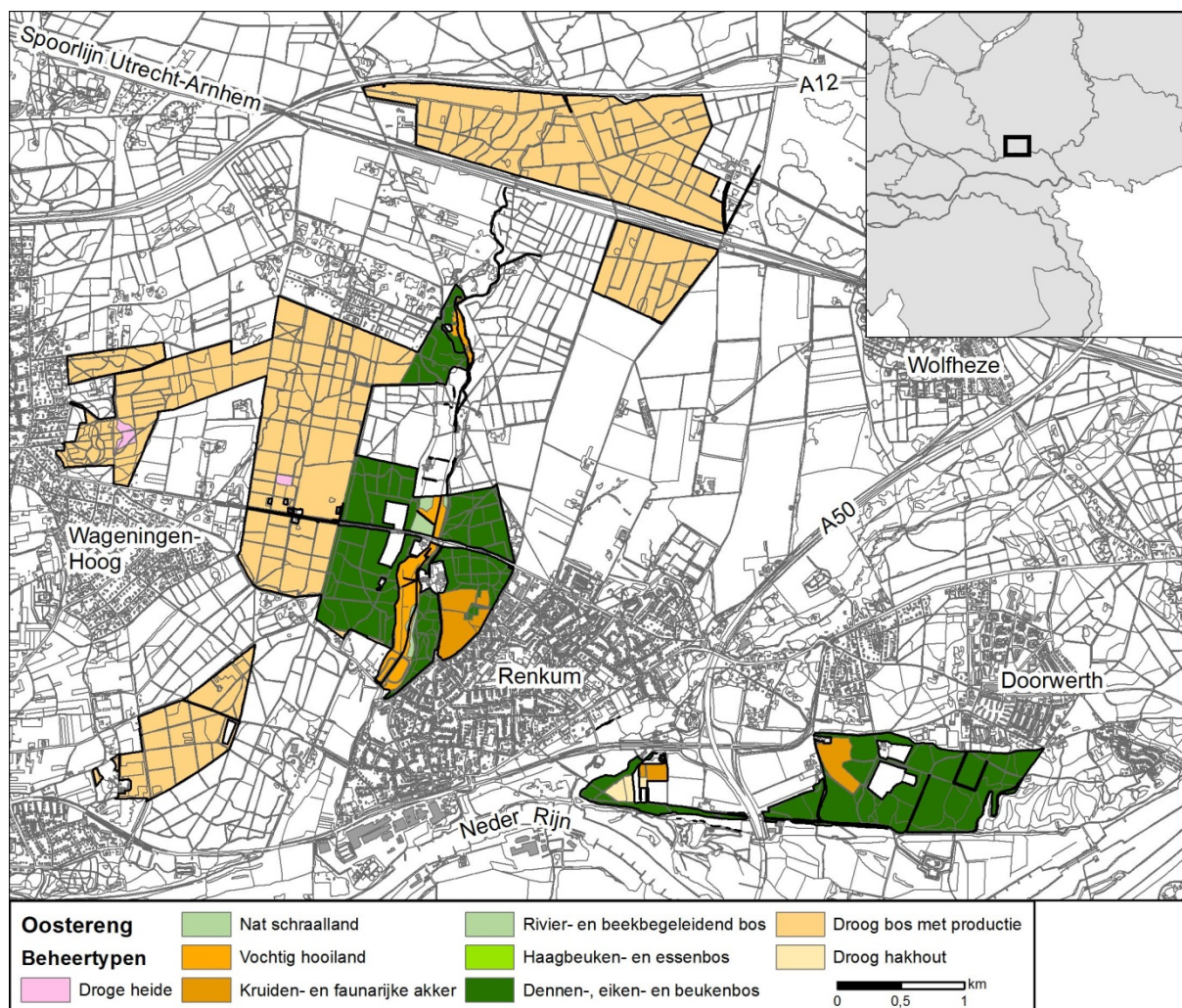
2. Gebiedsbeschrijving

Oostereng (848,2 ha) is gelegen aan de westrand van de Zuid-Veluwe op de overgang naar het rivierenlandschap. In feite bestaat het gebied uit vijf verspreid liggende objecten, waarvan het grootste deel ten westen van de A50 ligt (Dorskamp, Oostereng, Noordberg en Buunderkamp). Ten westen van de A50 liggen de bossen op de stuwwal bij Kasteel Doorwerth. De bossen ten westen van de A50 worden aan de oostzijde begrensd door het dorp Renkum, de uiterste noordgrens door de A12 en de uiterste zuidgrens door de N225. In het westen liggen Bennekom en Wageningen.

Oostereng kan gekarakteriseerd worden als een stuwwallandschap, dat voor het grootste deel bestaat uit heuvelachtig bos, beekdal en grasland. Meest karakteristiek is het Renkums beekdal, direct ten westen van Renkum. Het beekdal ligt in de spoelzandvlakte van de Zuid-Veluwe en heeft een asymmetrische doorsnede met aan de oostkant een steile en aan de westkant een glooiende helling. Door het dal lopen twee-deels drie-gegraven beken. Aan de oostkant van het dal loopt de Molenbeek, aan de westkant de Oliemolenbeek en ongeveer halverwege het dal ontspringt de Halveradsbeek. Karakteristiek is de strook met zeer oude beuken en eiken langs de rand van het beekdal. Aan het einde van de vorige eeuw is het Renkums beekdal verder uitgebreid naar de uiterwaarden, waarbij het voormalige industrieterrein Beukenlaan werd hersteld tot natuurgebied en de waterhuishouding werd geoptimaliseerd. Door deze omvorming werd een unieke ecologische verbinding gerealiseerd tussen de Veluwe en de uiterwaarden van de Rijn. Hierdoor kunnen onder andere Edelherten weer van de Veluwe naar de uiterwaarden lopen.

Het beekdal met zeer gevarieerde flora, 30 juni 2014.

Figuur 1. Beheerstypes in het onderzoeksgebied en ligging (inzet).

Het gebied bestaat merendeels uit bos, dat in de periode 1920-1960 in hoog tempo is aangeplant, toen heide en stuifzanden werden bebost. De heidebossen bestaan hoofdzakelijk uit grove dennen en zijn te vinden op de armste gronden. In de oudere dennenbossen staat soms al een aanzienlijke hoeveelheid zomereik, die hier en daar al een aardige tweede boomlaag begint te worden. De vegetatie bestaat grotendeels uit bochtige smele en in de oudere percelen ook uit bosbes en soms adelaarsvaren. Her en der worden kleine kapvlakten gecreëerd in de grove dennenpercelen. Op de vochtiger en iets rijkere bodem werden in dezelfde periode meereisende naalboomsoorten aangeplant, zoals douglas en Japanse lariks en in mindere mate fijnspar. Er is zuinig omgegaan met deze percelen, zo hebben geen grootscheepse eindakppen plaatsgevonden. De oude douglasopstanden zijn inmiddels hoog met een tweede boom- en struiklaag van douglas en lariks en lokaal ook prunus en berk. In de middeloude vakken is nauwelijks sprake van een struiklaag.

Loofhout beslaat ongeveer 35% van de totale bosoppervlakte, waarbij de eik het meeste voorkomt. Meest in het oog springend vormen de zeer oude bejaarde opstanden in de omgeving van het Renkums beekdal en het bezoekerscentrum “de Beken”. De oudste eiken dateren van 1820 en de oudste beuken van 1826 en sommige bomen zijn zelfs ouder dan 200 jaar. Daarnaast zijn oude beukenopstanden te vinden in lanen en enkele vakken in Oostereng, Bennekomse bos, lokaal in de Dorschkamp en Buunderkamp en nabij de Paradijsbeek in het uiterste noorden van Oostereng. Amerikaanse eiken zijn vooral als laanbeplanting aangeplant, waarvan de oudste bomen dateren uit de periode 1890. Berken en eiken zijn verder als opslag, inmiddels behoorlijke bomen, te vinden in de hele boswachterij, vaak in gemengde percelen.

De stuwwalbossen van de Noordberg en Doorwerth bestaan hoofdzakelijk uit loofhout, waarbij eik domineert. Het is een zeer heuvelachtig terrein, waar de oudste opstanden dateren uit de periode 1871-1910. Naaldbos is schaars en terug te voeren op een aantal percelen fijnspar en Japanse lariksen. Delen van de sparrenopstanden zijn deels gekapt en heringeplant met eiken. In de Noordberg vindt een

begrazingsproef plaats met paarden. Hetzelfde geldt voor de grove dennenbossen langs de Telefoonweg, waar Schotse Hooglanders rondlopen.

In Oostereng worden op diverse plaatsen kleine kapvlakten gecreërd, 14 juli 2014 (links). Waterpartij in het Renkums Beekdal, broedgebied voor Wilde Eend en Meerkoet, 1 mei 2014 (rechts).

Graslanden beslaan bijna 20% van de oppervlakte. Uniek zijn de graslanden van het Renkums beekdal. Deze zijn overwegend matig voedselrijk en variëren van zeer vochtig tot vrij droog. In de zeer vochtige delen is de bodem drassig en begroeid met zegge, lisdodde en riet, lokaal ook pitrus en wilgenopslag. Op enkele plekken liggen kleine waterpartijen. Langs de randen is her en der wat braamstruweel opgeslagen. In het zuiden ligt een grote loopbrug voor recreanten, met een fraai uitzicht over het dal. Elders worden de graslanden hoofdzakelijk extensief beheerd, veelal met begrazing door Galloway runderen. In de hoek tussen de Keijenbergsweg en de Schaapsdrift bij Renkum ligt een akkercomplex, waarop oude granensoorten worden geteeld met kruidenrijke floraranden. In het Bennekomse bos ligt een klein heideveldje met struikheide en bochtige smele. Verspreid staan enkele jeneverbessen, vliegdennen en berken.

Granen worden geteeld op de akkers, 14 juli 2014 (links) en het heideveldje in het Bennekomse bos, 30 juni 2014 (rechts).

3. Werkwijze en omstandigheden in 2014

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Staatsbosbeheer zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

3.1. Veldwerk

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering lag de nadruk op de soorten van de SNL-lijst, plus aanvullende soorten van BMP-B. Enkele bijzonder algemene soorten (Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees, Pimpelmees en Vink) werden niet geteld. Nachtrondes werden niet uitgevoerd, omdat deze niet in de opdracht waren opgenomen.

Er werden vijf integrale inventarisatieronden uitgevoerd in de periode maart-juli (Tabel 1). In totaal is 117 uur en 10 minuten besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 8,3 minuten per hectare. Het gebied werd tijdens iedere veldronde verdeeld tussen de beide waarnemers Symen Deuzeman en Willem van Manen. De meeste veldbezoeken begonnen rond zonsopgang en duurden tot het begin van de middag. De af te leggen route werd aangepast aan de terreingesteldheid, de tijd van de dag en de weersomstandigheden. Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met een grote, overlappende territoria of leefgebieden, werd geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen.

Tabel 1. Tijdsinvestering in het onderzoeksgebied

Datum	Begin	Eind	Datum	Begin	Eind
27-3-2014	6:35	10:20	13-5-2014	12:15	16:30
27-3-2014	10:00	15:30	15-5-2014	6:30	9:00
31-3-2014	9:15	15:00	27-5-2014	6:00	13:00
7-4-2014	7:00	16:30	28-5-2014	5:15	13:10
8-4-2014	9:15	15:30	29-5-2014	5:45	15:00
11-4-2014	7:30	11:30	27-6-2014	7:00	15:30
29-4-2014	6:30	17:10	29-6-2014	13:00	17:00
1-5-2014	6:30	16:10	30-6-2014	7:15	14:30
8-5-2014	8:45	9:45	14-7-2014	8:00	13:30
12-5-2014	6:10	11:00			

3.2. Interpretatie

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van broedcode, ingetekend op veldkaarten. Later werden deze gedigitaliseerd en ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon. Clustering van waarnemingen tot territoria gebeurde op basis van de criteria zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011), maar met een lichte aanpassing vanwege het geringe aantal bezoeken (5 i.p.v. 8). Exacte clustercriteria zijn terug te vinden in bijlage 1. Nestvondsten of nestindicatieve waarnemingen telden in alle gevallen mee. De stippen op de verspreidingskaarten zijn de locaties van waarnemingen met de hoogste broedcode of anders de laatste meetellende waarneming binnen de geïnterpreteerde territoria.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2014 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat. Tijdens alle veldbezoeken waren de weersomstandigheden gunstig voor het uitvoeren van een broedvogelinventarisatie.

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in maart-juli 2014, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor langjarig gemiddelde (1981-2013).

Maand	Temperatuur		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2014	Ref	2014	Ref	2014	Ref
Maart	8,4	6,2	203	122	26	67
April	12,1	9,2	175	174	58	42
Mei	13,2	13,1	192	207	102	62
Juni	16,2	15,6	228	194	30	66
Juli	19,8	17,9	204	206	137	81

3.4. Overige omstandigheden

De winter van 2014 was volgens de maatstaven van het KNMI uitzonderlijk zacht. Veldmuizen waren op veel plekken talrijk. De lente kwam extreem vroeg, waardoor bomen vroeg blad zetten en ook groei van bodemvegetatie zeer voorspoedig verliep. Veel standvogels en mogelijk korte afstandstrekkingen begonnen vroeg met eileg. Insecten bleven in de loop van het voorjaar en gedurende de zomer schaars (gemeten naar de geringe overlast door steekmuggen, weinig insectenresten op voorruit van auto en schaarse vraat door spanruppen in eiken).

3.5. Foutenmarges

We hadden de indruk dat het koude en droge weer op veel ochtenden een drukkende invloed had op de zangactiviteit van de broedvogels. Het is daardoor mogelijk dat van sommige soorten de aantallen zijn onderschat.

De gehanteerde bezoekfrequentie is afgestemd op het karteren van een selectie van minder algemene soorten. Doordat niet het hele onderzoeksgebied gedurende iedere ronde tussen een uur voor- en twee uur na zonsopgang werd geteld en slechts vijf in plaats van acht bezoeken zijn gebracht, zullen vooral territoria van algemene soorten met een exclusieve ochtendzangpiek (Merel, Zanglijster) zijn gemist. Ook soorten die lokaal een zeer hoge dichtheid kunnen bereiken, zullen waarschijnlijk zijn onderschat. De aantallen en verspreiding van nacht- en schemerbezoeken is niet conform de werkelijkheid vanwege het ontbreken van gerichte nacht- en schemerbezoeken.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In Oostereng werden in totaal 60 broedvogelsoorten als waarschijnlijke of zekere broedvogel geregistreerd. Van 52 soorten werden gegevens verzameld, de overige acht behoren tot de (zeer) algemene soorten en van deze soorten is alleen de aanwezigheid genoteerd (zie § 3.1 en tabel 4.)

In totaal werden vijf Rode Lijst-soorten vastgesteld die voorkomen op de Rode Lijst van bedreigde en/of karakteristieke vogels, te weten: Koekoek, Groene Specht, Matkop, Grauwe Vliegenvanger en Kneu (Van Beusekom et al. 2005).

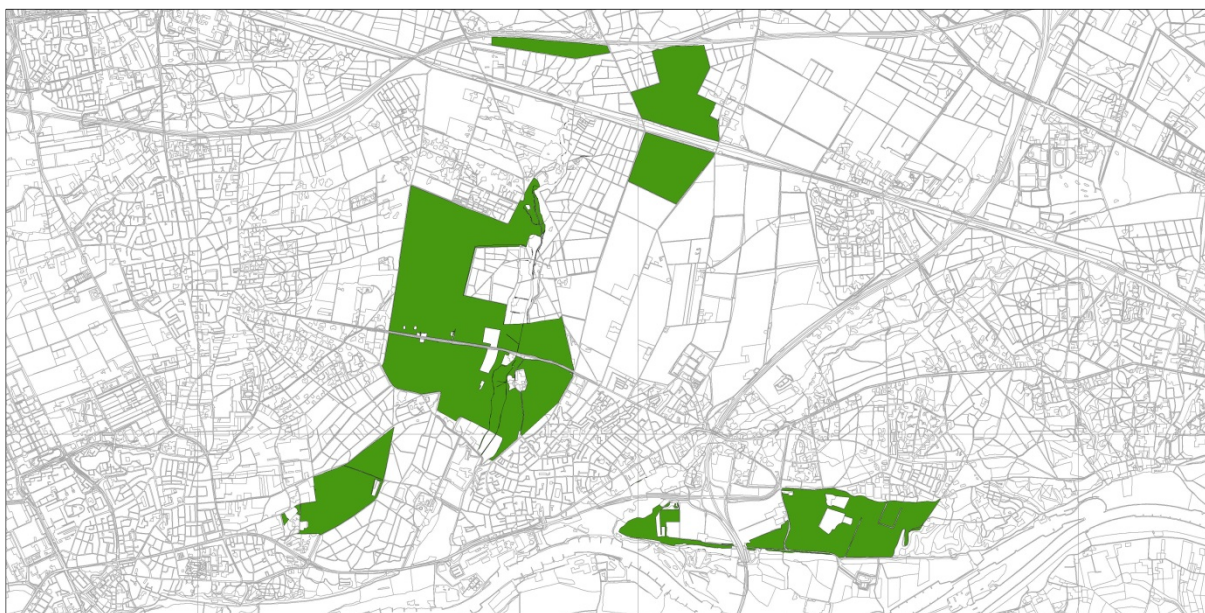
Tabel 3. Aantallen en dichtheden van broedvogels in Oostereng in 2014. De Rode lijststatus (Van Beusekom et al. 2005) is opgenomen in de kolom RL (Kw=Kwetsbaar, Ge=Gevoelig).

Soort	N	N/100 ha	RL	Soort	N	N/100 ha	RL
Grauwe Gans	1	0,1		Fluiter	2	0,2	
Nijlgans	1	0,1		Grasmus	10	1,2	
Mandarijneend	2	0,2		Tuinfluiter	23	2,7	
Wilde Eend	16	1,5		Zwartkop	253	29,8	
Fazant	1	0,1		Sprinkhaanzanger	1	0,1	
Havik	4	0,5		Bosrietzanger	1	0,1	
Sperwer	2	0,2		Kleine Karekiet	1	0,1	
Buizerd	10	1,2		Boomklever	136	16,0	
Waterhoen	1	0,1		Boomkruiper	129	15,2	
Meerkoet	2	0,2		Spreeuw	70	8,3	
Holenduif	14	1,7		Zanglijster	90	10,6	
Houtduif	53	6,3		Grote Lijster	13	1,5	
Koekoek	2	0,2	KW	Grauwe Vliegenvanger	19	2,2	GE
Groene Specht	6	0,7	KW	Gekraagde Roodstaart	5	0,6	
Zwarte Specht	4	0,5		Roodborsttapuit	1	0,1	
Grote Bonte Specht	128	15,1		Bonte Vliegenvanger	39	4,6	
Kleine Bonte Specht	10	1,2		Heggenmus	30	3,5	
Gaai	35	4,1		Boompieper	24	2,8	
Zwarte Kraai	13	1,5		Groenling	22	2,6	
Goudhaan	91	10,7		Putter	33	3,9	
Vuurgoudhaan	18	2,1		Sijs	4	0,5	
Kuifmees	66	7,8		Kneu	2	0,2	GE
Zwarte Mees	45	5,3		Kruisbek	5	0,6	
Matkop	6	0,7	GE	Goudvink	30	3,5	
Glanskop	43	5,1		Appelvink	87	10,3	
Staartmees	25	3,0		Rietgors	2	0,2	

4.2. Vergelijking met voorgaande jaren

In 2000 werd een groot deel van het gebied geïnventariseerd door Symen Deuzeman in opdracht van Staatsbosbeheer (Deuzeman 2001). De gehanteerde werkwijze was in hoofdlijnen overeenkomstig.

De gebiedsgrenzen weken in enige mate af van de in 2014 aangehouden grenzen. Zo werden delen van de Buunderkamp in het noorden van het gebied in 2000 niet geteld, daarentegen werden de uiterwaarden bij de Noordberg in 2000 wel geteld, maar in 2014 niet (zie figuur 2).

Figuur 2. Delen van het gebied die in zowel 2000 als 2014 werd gekarteerd.

In tabel 5 is de vergelijking weergegeven van de gebiedsdelen die zowel in 2000 als in 2014 zijn geteld. Het gaat alleen om de soorten die in beide jaren zijn geteld.

Soortenrijkdom

Ten opzichte van 2000 werden negen soorten niet vastgesteld: Wespandief, Waterral, Watersnip, Zomertortel, IJsvogel, Grote Gele Kwikstaart, Wielewaal, Ekster en Kauw. In de meeste gevallen laten deze soorten landelijk ook een negatieve ontwikkeling zien. Als nieuwe broedvogel konden de Grauwe Gans, Roodborsttapuit, Sprinkhaanzanger en Putter worden toegevoegd. Deze soorten doen het landelijk ook erg goed. Al met al is het gebied in de afgelopen veertien jaar iets soortenarmer geworden.

Watervogels

Watervogels zijn vooral gebonden aan het Renkums beekdal en de Oliemolenbeek. De Grauwe Gans vestigde zich als broedvogel, terwijl de Wilde Eend sterk toenam. Stabiel bleven de meeste andere watervogelsoorten, al verdween de Waterral en nam het Waterhoen wat af. Ook de Mandarijneend nam iets af. De Watersnip verdween uit het beekdal, zoals op zoveel plekken in het land. Opvallend is het ontbreken van de IJsvogel, die tijdens geen van de bezoeken werd waargenomen. De soort deed het elders in het land weer een stuk beter na de milde winter van 2013/2014.

Roofvogels

Roofvogels laten een wisselend beeld zien. De Wespandief werd dit jaar niet vastgesteld binnen de grenzen van het gebied. Wel werd een waarneming verricht in Quadenoord in de omgeving van de Telefoonweg. In de afgelopen jaren is hier met regelmaat een nest gevonden door derden. Opvallend is de lichte toename van de Havik. Elders in de traditionele broedgebieden op zandgronden heeft zich in de jaren negentig van de vorige eeuw een afname voltrokken. Het beeld wijkt dus wat af van de regionale trend. De afname van de Sperwer past beter in dit beeld en neemt af in de Veluwe bossen. Vermoedelijk spelen predatie van zowel adulte als jonge vogels op het nest een rol, door vooral de Havik, alsmede een afname in prooi-aanbod en de afname aan geschikte jonge en/of middeloude naaldhoutvakken. De Buizerd bleef nagenoeg stabiel.

Vogels van opgaand bos met loofbomen

Vogels van opgaand bos met loofbomen laten overwegend een licht negatieve ontwikkeling zien. De Zomertortel verdween, zoals in elders in het land. De Grote Lijster bleef nagenoeg stabiel. Met name de omgeving van het beekdal en de vele extensieve weilandjes bleken een geliefd biotoop. De Fluiter vertoonde een sterke afname of verdween in de oude beukenbossen rondom het beekdal, de Dorskamp en de oude stuwwalbossen bij Doorwerth. Ze werden alleen nog aangetroffen in gemengde loof- en naaldbospercelen met een aanzienlijke hoeveelheid eiken. Deze afname en verandering van

habitat is elders ook op de Veluwe vastgesteld. De Grauwe Vliegenvanger halveerde in aantal, net als landelijk en elders op de Veluwe het geval is. Opvallend is de sterke toename van de Appelvink. Deze voltrok zich over de hele boswachterij, waar in tegenstelling tot 2000 de naaldhoutvakken ook sterk in trek bleken te zijn. De sterkste toename zien we echter terug in de bossen op de stuwwal, zoals bij Doorwerth

Paartje Mandarijneenden in het beekdal, 11 april 2014.

Holenbroeders

De Holenduif halveerde ruim in aantal, maar nam slechts lokaal af, met name in de bossen op de stuwwal bij Doorwerth, waar de soort zelfs bijna in het geheel ontbrak. Rondom het Renkums Beekdal en elders in Oostereng bleef de stand stabiel. De Groene Specht nam licht toe, met name in de stuwwal bossen. De Zwarte Specht bleef nagenoeg stabiel, zoals ook elders in de bossen op de Veluwe. De Grote Bonte Specht nam over de hele linie flink toe en volgt de landelijke trend. Daarentegen nam de Kleine Bonte Specht iets af, waarbij met name het ontbreken in de Buunderkamp opvalt. De afname valt niet echt goed te rijmen met ontwikkelingen in recent gekarteerde bossen op de Veluwe, waar de soort juist toenam (Kootwijk en Uchgelen-Hoenderloo). De Bonte Vliegenvanger is in Oostereng grotendeels afhankelijk van de nestkasten in de Buunderkamp. Hier bleef de stand stabiel. De Glanskop nam iets toe. Opvallend is vrijwel hetzelfde aantal Boomklevers. In de meeste bossen op de Veluwe is de stand juist toegenomen in de afgelopen jaren. Het lijkt erop alsof het bos en dan met name het oudste bos in 2000 al behoorlijk verzadigd was. In de verspreidingskaarten is wel te zien dat ze ten noorden van de Keijenbergse weg en in de Buunderkamp wat zijn toegenomen en dat de dichtheid in de bossen op de stuwwal iets is afgenomen.

De Gekraagde Roodstaart nam sterk in aantal af en is bijna verdwenen. Ze leven het liefst in open bossen met een korte bodemvegetatie. Stikstofdepositie, maar ook de bosstructuur die steeds rijker wordt, zorgt ervoor dat de bodem teveel begroeid raakt, wat ongunstig is. De grootste afnames vonden plaats in de Dorskamp (verdwenen), Renkums Beekdal en de bossen ten noorden van de Keijenbergse weg. Ze komen nu alleen nog voor in langs het spoor, waar de bermen een heideachtig karakter heeft en op enkele recente kapvlaktes met grove dennen. Net zoals elders op de Veluwe is de Kauw verdwenen uit de oude beukenbossen rondom het beekdal en de stuwwal bij Doorwerth. Spreeuwen deden het wel weer goed, met name in de omgeving van het Renkums Beekdal, maar ook in de bossen

op de stuwwal. Kennelijk kunnen ze hier voldoende kleine dierlijke bodemorganismen (emelten en regenwormen) vinden. In het veld was goed zichtbaar dat ze veelal in groepjes foerageerden in het beekdal en de omliggende extensieve weilandjes.

Tabel 5. Aantallen broedvogels in het in figuur 2 aangegeven deel van het gebied in 2000 en 2014. LT=landelijke trend in 2002-2012, tevens weergegeven in bijlage 2.

Soort	2000	2014	LT	Soort	2000	2014	LT
Grauwe Gans	0	1	+	Grasmus	5	6	+
Nijlgans	1	1	+	Tuinfluitier	31	20	-
Mandarijneend	4	2	?	Zwartkop	191	210	+
Wilde Eend	3	13	-	Sprinkhaanzanger	0	1	+
Wespendief	2	0	-	Fluitier	8	2	-
Havik	3	4	+	Vuurgoudhaan	17	17	-
Sperwer	6	2	-	Grauwe Vliegenvanger	32	17	-
Buizerd	9	8	+	Bonte Vliegenvanger	32	30	+
Fazant	1	1	-	Staartmees	19	18	=
Waterral	2	0	-	Glanskop	20	31	=
Waterhoen	2	1	-	Matkop	29	6	-
Meerkoet	2	2	-	Kuifmees	53	49	-
Watersnip	1	0	-	Zwarte Mees	64	38	-
Holenduif	23	11	=	Boomklever	112	110	+
Zomertortel	1	0	-	Boomkruiper	117	107	+
Koekoek	1	2	=	Wielewaal	1	0	-
Ijsvogel	1	0	+	Ekster	1	0	=
Groene Specht	3	5	+	Kauw	4	0	-
Zwarte Specht	4	3	+	Spreeuw	40	68	=
Grote Bonte Specht	86	103	+	Groenling	7	20	+
Kleine Bonte Specht	13	8	+	Putter	0	28	+
Boompieper	31	22	+	Sijs	6	4	+
Grote Gele Kwikstaart	1	0	=	Kneu	3	2	+
Witte Kwikstaart	3	0	-	Kruisbek	6	2	-
Heggenmus	15	26	-	Goudvink	11	21	+
Gekraagde Roodstaart	23	3	+	Appelvink	29	72	=
Roodborsttapuit	0	1	+	Geelgors	2	0	+
Zanglijster	57	72	+	Rietgors	0	2	+
Grote Lijster	13	11	-				

Vogelsoorten van jonge bosopstanden, kapvlakten en struwelen

Vogelsoorten van jong bos en struwelen volgen in hoofdlijnen de landelijke trends. De Koekoek bleef nagenoeg stabiel. Meest opvallend is de sterke afname van de Matkop, met een nagenoeg volledige verdwijning uit de stuwwalbossen en de Dorskamp. Vermoedelijk heeft dit te maken met een vermindering van optimaal habitat, doordat het bos steeds ouder wordt. De Boompieper nam licht af en verdween bijna volledig uit de Dorskamp en de Buunderkamp. Het Renkums Beekdal en de Telefoonweg herbergt nog steeds het gros van de territoria. Ook bleken enkele recente kapvlakten in trek. Opvallend is de afname van de Witte Kwikstaart, vooral in de stuwwal en Dorskamp. Rondom het Renkums Beekdal bleef ze stabiel, maar vielen de stippen net buiten de grens. De Tuinfluitier laat een ommezwaai zien in de verspreiding. Ze namen toe langs het Renkums beekdal, maar juist af in de bossen op de stuwwal en de Dorskamp. Elders op de Veluwe is een neergaande trend te zien. Heggenmus en Zanglijster namen beide toe, evenals de Zwartkop. Dit duidt op meer structuur in de bossen. Inmiddels is de Putter een stamgast geworden in de bossen. Dit is een landelijk fenomeen. De

Groenling nam vooral toe rondom het Renkums Beekdal en de Keijenbergse weg. Hier is veel gestuurd in de bosstructuur, waardoor er open plekken zijn ontstaan, die worden benut door Groenlingen. De Geelgors was al nagenoeg verdwenen uit de bossen. Hiervoor geldt hetzelfde als de Gekraagde Roodstaart, een te dichte bodembegroeiing. Er werden nog wel drie territoria vastgesteld langs het spoor nabij de Telefoonweg, net buiten de grenzen.

Vogelsoorten van naaldbos

Soorten van naaldbos laten wisselende trends zien. Vuurgoudhanen bleven stabiel, vermoedelijk doordat grootschalige kap van douglassen is uitgebleven. Net als elders op de Veluwe nam de Zwarte Mees af. De Kuifmees bleef stabiel in de grove dennenbossen. Sijzen namen slechts licht af, ook hier lijkt een link te zijn met het uitblijven van grootschalige kappen van douglaspercelen. Van een invasiesoort als de Kruisbek valt doorgaans weinig te zeggen over een trend. Goudvinken namen toe en doen het goed in met name opstanden met natuurlijke verjonging (douglassen) en met een goed ontwikkelde struik- en boomlaag.

4.3. Soortbesprekingen

Grauwe Gans, N=1.

Op 8 en 29 april bevond zich een paar Grauwe Ganzen in het Renkums Beekdal. Voor zover bekend werd er niet succesvol gebreed.

Nijlgans, N=1.

Een paar Nijlganzen bezette het beekdal, waarbij waarnemingen werden verricht op 8 en 29 april en 15 mei. Er werd geen nest gevonden, mogelijk broedt de soort op oude roofvogelhorsten. Vanaf 27 mei was een groep van vijf exemplaren aanwezig.

Mandarijneend, N=2.

Het Renkums Beekdal staat bekend vanwege het hoge aantal broedende Mandarijneenden. De vogels broeden bijna uitsluitend in natuurlijke holtes in oude loofbomen, vooral beuk. De combinatie met het drassige beekdal en de beek levert een gunstig foerageergebied op voor de eenden.

Er werden twee paren aangetroffen, beide aan de oostzijde van het beekdal. Hier "huist" één paar direct achter het Bezoekerscentrum "de Beken" van Staatsbosbeheer. Opvallend is de waarneming van een groep van zeven mannetjes op 1 mei, die allen op afrasteringspaaltjes zaten in het meest zuidwestelijke puntje van het beekdal.

In tegenstelling tot eerder jaren, zoals in 2000, werden geen vrouwtjes met jongen gezien (Deuzeman 2001). Mogelijk is sprake van predatie tijdens het broeden door bijvoorbeeld Boommarter. De ogenschijnlijke afname roept vragen op, die alleen met gedegen onderzoek beantwoord kunnen worden, zoals: wat is de invloed van predatie, nestboomconcurrentie, reproductie en overleving.

Groep van zeven kennelijk ongepaarde mannetjes Mandarijneenden in het zuiden van het beekdal, 1 mei 2014.

Fazant, N=1.

Een mannelijke Fazant hield zijn territorium in het zuiden van het beekdal. In 2000 ontbrak de soort hier, toen zaten nog twee paren in de uiterwaarden bij de Noordberg (nu niet geteld). Best bijzonder gezien het totaal ontbreken van Fazanten elders in de Veluwe bossen.

Ooievaar, N=0.

Een paar Ooievaars bezette een nestpaal nabij een boerderij op de Noordberg. Het broedsucces is niet bekend.

Wespendief, N=0.

De enige waarneming van een vermoedelijk mannetje Wespendief werd gedaan op 12 mei boven Quadenoord. Vervolgwaarnemingen ontbreken, ook op 29 juni en 14 juli toen op strategische plekken met overzicht langer post is gevat. In de afgelopen jaren is tijdens specifiek onderzoek naar Wespendieven, een aantal keren nest gevonden langs de Telefoonweg.

Havik, N=4.

Er werden vier bezette nesten gevonden, mooi verspreid over het gebied. In de stuwwalbossen bij Doorwerth werd gebroed in een beuk en vlogen succesvol jongen uit (tenminste één jong op 27 juni). Het nest in een douglas ten zuiden van de Keijenbergseweg mislukte in de eifase om onbekende redenen. Ten noorden van de weg werd een nest gevonden in een douglas, waaruit tenminste twee jongen bedelend rondvlogen op 30 juni. In de Buunderkamp werd een nest gevonden in een Japanse lariks, ook dit bleek succesvol. Op 29 juni vlogen hier tenminste drie jongen rond.

Een vijfde nest in een douglas werd gevonden in de Dorskamp. Aanvankelijk werd gedacht dat dit opgebouwde nest een Havik toebehoorde, maar vervolgwaarnemingen bleven uit.

Sperwer, N=2.

Alle geschikte percelen zijn tenminste eenmaal doorkruist op zoek naar prooiresten, poep en andere sporen die kunnen duiden op een nest. Dit leverde drie nesten op en de indruk bestond dat geen nesten zijn gemist. Het nest langs de Mosweg ten noorden van de Keijenbergseweg zat in een middeloude douglas en bevatte op 30 juni tenminste vier jongen. Net ten noorden van de Fonteinallee, in de stuwwalbossen bij Doorwerth, werd een nest gevonden op 27 juni in een oudere fijnspar. De hoeveelheid poep onder de nestboom, ruipennen en prooiresten gaf aan dat er jongen aanwezig moesten zijn, al werden die niet gezien vanaf de grond. Het derde nest zat in een douglas in de Dorskamp, net buiten de grenzen. Op 29 mei bebroedde het vrouwtje het nest. In een later stadium is dit nest niet meer gecontroleerd.

Sperwer nest met tenminste vier grote jongen in een douglas in Oostereng, 30 juni 2014.

Buizerd, N=9.

In zes gevallen werd een bezet nest gevonden, driemaal in een Japanse lariks, tweemaal in een Grove den en eenmaal in een Douglas. In alle gevallen werden eind juni bedelende jongen gehoord. Het exacte aantal is niet bekend, omdat er niet bij de nesten is geklommen voor broedbiologisch onderzoek. De andere gevallen betroffen hevig alarmerende oudervogels en in één geval bedelende jongen, waarvan de exacte nestlocatie niet is opgespoord.

Waterhoen, N=1.

Alleen op 29 april werd een Waterhoen gehoord in het beekdal.

Holenduif, N=14.

Holenduiven kwamen geclusterd voor in de zeer oude beukenopstanden langs het beekdal, nabij het bezoekerscentrum De Beken en in beukenopstanden ten noorden van de Keijenbergseweg. Opvallend is het vrijwel ontbreken van Holenduiven in de oude beukenopstanden in de stuwwalbossen.

Koekoek, N=2.

De Koekoek was in 2000 al erg schaars in de boswachterij. De verspreiding beperkte zich tot een territorium in het beekdal en langs de rand van de A12. Dit is niet zo vreemd, omdat aan de andere kant van de snelweg de heidevelden van de Ginkelse heide ligt. De verspreiding van de Koekoek beperkt zich tegenwoordig hoofdzakelijk tot heidevelden en moerassen. In de bossen wordt de soort nauwelijks meer aangetroffen.

IJsvogel, N=0.

Eén van de parels van het Renkums beekdal is toch wel de IJsvogel. Helaas werd deze geen enkele keer waargenomen tijdens onze veldrondes, ondanks dat de Oliemolenbeek extra vaak is bezocht. Via de website: waarneming.nl kwam slechts één waarneming naar voren in de periode maart-mei en die dateert van 31 mei. Dit is echter buiten de datumgrenzen.

Kerkuil, N=1.

In de nestkast van een open kapschuur bij het bezoekerscentrum de Beken huisveste een paar Kerkuilen, gezien de vele kalksporen en braakballen.

Bosuil, N=?

Nachtvogels werden niet geteld, omdat deze niet in de opdracht waren opgenomen. Desalniettemin werden tijdens de ochtendrondes twee waarnemingen verricht. Op 31 maart werd een Bosuil waargenomen in een oude beukenlaan, zittend voor een oud rottingsgat in het Bennekomse bos. Bij het bezoekerscentrum de Beken werd in de ochtend van 27 mei de aandacht getrokken van de waarnemer, door hevig alarmerende zangvogels. Na enig zoekwerk werd een Bosuil waargenomen in een beuk langs de beek, die zich weinig aantrok van al het geweld om zich heen.

Groene Specht, N=6.

De Groene Specht is duidelijk toegenomen sinds de vorige kartering. Naast de zes territoria binnen de grenzen, werden nog eens drie territoria er net buiten aangetroffen. De combinatie van oud loofbos en de vele extensieve graslandjes is gunstig, in verband met mierenbroed. Ook het beekdal bleek in trek.

Zwarte Specht, N=4.

In alle gevallen werd een bezette nestholte gevonden in een beuk, typisch voor Veluwe bossen. Opvallend is het ontbreken in de stuwwalbossen, gezien het aanbod aan beukenbossen. Overigens ontbraken Zwarte Spechten hier ook in 2000.

Kleine Bonte Specht, N=10.

Kleine Bonte Spechten werden vastgesteld in bossen met een aanzienlijke dosis dood hout, het liefst met oude eiken. In een aantal gevallen voldeden afgetakelde deels dode beuken, zoals langs het beekdal.

Ekster, N=0.

Ekster werden niet meer vastgesteld binnen de grenzen van het gebied. Een paar hield zich op bij een camping langs de Panoramaweg en een ander paar in een tuin van een villa. Tegenwoordig ontbreekt de soort in zijn geheel in de Veluwe bossen, waarbij een sterk verband wordt gelegd met predatie door Haviken.

Raaf, N=0.

Alleen op 8 en 11 april werden Raven waargenomen. Op 8 april betrof het een vermoedelijk paartje dat duidelijk haar aanwezigheid liet horen in de top van een Japanse Lariks, iets ten noorden van de Bennekomse weg. Op 11 april werd op twee verschillende locaties een overvliegende Raaf gezien. Niets wees op een daadwerkelijke broedpoging.

Vuurgoudhaan, N=18.

Het Vuurgoudhaan bleek strikt gebonden aan middeloude, liefst oude douglasopstanden. Een enkele vrijstaande douglas of fijnspar tussen het oude beukenbos was ook voldoende, zoals langs het beekdal. De soort nam iets toe in de bossen rondom het beekdal, maar nam af in de stuwwalbossen rondom Doorwerth.

Matkop, N=6.

De Matkop nam fors af en bleek een schaarse broedvogel. De soort prefereert zachthoutsoorten zoals berken als nestboom, maar gebruikt ook verrotte jonge grove dennetjes. Afnames elders in de bossen, zoals landelijk ook is vastgesteld, komt doordat de bossen ouder worden en daardoor minder geschikt zijn voor Matkoppen.

Veldleeuwerik, N=0.

In de extensief begraasde graslanden direct ten zuiden van de bossen aan de Telefoonweg, bevonden zich twee territoria en elders op akkers met ouderwets geteelde granen nog eens twee. In 2000 werden op deze plekken ook de leeuweriken geteld en er blijkt geen sprake te zijn van een afname.

Fluiter, N=2.

De eerste Fluiter meldde zich al op 11 april in een gemengd perceel met eiken en een beukenlaan in het Bennekomse bos, een zeer vroege dus. Vervolgens werd op 29 april op twee locaties in hetzelfde bos een Fluiter zingend waargenomen. Al deze waarnemingen bleken te vroeg voor een geldig territorium. Daarna werden ze hier niet meer gehoord. De Fluiter bleek verder erg schaars in de onderzochte bossen. Alleen in de Buunderkamp werden twee territoria geregistreerd, elders ontbrak de soort in het geheel. Opvallend is het volledig ontbreken in de oude beukenbossen rondom het beekdal en de stuwwalbossen. Dit waren in 2000 juist de vakken die geliefd waren bij Fluïters. Een dergelijke trend heeft zich ook voorgedaan in bossen elders op de Veluwe, waar met name bossen met veel eiken geliefd zijn. Dit zijn zowel loofbossen als gemengde bossen met dennen.

Grasmus, N=10.

De Grasmus nam toe in het beekdal, met name in het zuidelijke deel met bramen en/of lage struwelen.

Sprinkhaanzanger, N=1.

In de vroege morgen van 27 mei zong een Sprinkhaanzanger in wat rietopslag en wilgen in het zuiden van het beekdal.

Bosrietzanger, N=1 en Kleine Karekiet, N=1.

Op 30 juni werd zowel een zingende Bosrietzanger als een zingende Kleine Karekiet aangetroffen in riet- en ruigteopslag in het zuiden van het beekdal. Beide soorten ontbraken hier in 2000.

Spreeuw, N=70.

Enigszins verrassend was de toename van de Spreeuw. Een groot deel van de territoria is gebaseerd op nesten met jongen in de rondes op 29 april en 1 mei. Een geclusterd voorkomen werd vastgesteld in de oude loofbossen langs het beekdal, de Noordberg en de stuwwalbossen bij Doorwerth.

Grauwe Vliegenvanger, N=19.

Grauwe Vliegenvangers bleken vooral voor te komen bij bebouwing en langs open plekken in het bos, zoals graslandjes of een parkeerplaats. Er leek geen voorkeur te zijn voor naald- of loofbos; oude douglas percelen bleken bijvoorbeeld ook in trek.

Gekraagde Roodstaart, N=5.

De Gekraagde Roodstaart heeft zich teruggetrokken tot de oudere grove dennenpercelen met open plekken en een liefst zo kaal mogelijke bodem, zonder opslag. De omgeving van het spoor met de brede bermen met heide bleek nog een goed biotoop. Daarnaast werden ze vastgesteld langs een recente kapvlakte en in een oud grove dennenperceel grenzend aan grasland.

Roodborsttapuit, N=1.

Pas vrij laat werd een paartje Roodborsttapuiten opgemerkt in het beekdal. Op 1 mei werd een paartje gezien en op 27 mei een zingend mannetje. Het is niet bekend of er succesvol is gebroed. In 2000 was de soort nog niet aanwezig. Het kleine heideveldje in het Bennekomse bos is potentieel geschikt voor Roodborsttapuiten. Echter ligt dit midden in een hondenlosloopgebied, waardoor de verstoringdruk vermoedelijk te hoog is.

Elders waren drie paartjes aanwezig in de extensief begraaide graslanden langs de Telefoonweg. Twee van de drie paartjes brachten met zekerheid jongen groot.

Bonte Vliegenvanger, N=39.

Bonte Vliegenvangers komen zeer geclusterd voor in het Bennekomse bos en de Buunderkamp. Deze locaties maken onderdeel uit van een langjarig onderzoek van het NIOO in Wageningen, waarbij een flinke hoeveelheid nestkasten is opgehangen. Elders komt de soort maar zeer spaarzaam voor en gebruikt het natuurlijke nestholtes, zoals een oud spechtengat in een beuk.

Grote Gele Kwikstaart, N=0

Opvallende afwezigheid is de Grote Gele Kwikstaart. De Oliemolenbeek met stuwtdjes en de drassige graslanden van het beekdal lijken een ideaal broedbiotoop. Tijdens geen van de rondes werd de soort waargenomen. Ook via de website: waarneming.nl ontbreken waarnemingen van de soort in afgelopen broedseizoen.

Witte Kwikstaart, N=0.

De soort werd niet meer vastgesteld in de Dorskamp en de stuwwalbossen. Daarentegen nam de soort toe in het beekdal (van 1 naar 3). De stippen staan echter exact op de goede locaties en die zijn bij bebouwing, waardoor ze net buiten de grenzen vallen.

Boompieper, N=24.

Boompiepers kwamen enigszins geconcentreerd voor in de bosranden van het beekdal, in het begraaide bos van de Telefoonweg en het heideveldje in het Bennekomse bos. Elders was de soort een stuk schaarser en werd met name vastgesteld langs recente kapvlaktes of langs een graslandje.

Sijs, N=4.

Territoria waren gebaseerd op waarnemingen van tweemaal een paartje in een douglasperceel op 1 mei, een paartje en een rondhangende vogel in een douglasperceel op 13 mei. De binding met douglassen is gebruikelijk.

Kneu, N=2.

Kneuen werden uitsluitend vastgesteld in het beekdal en in een haag langs een akker waar oude graansoorten worden geteeld.

Kruisbek, N=5.

Net als Sijzen hadden Kruisbekken een sterke voorkeur voor douglassen. Territoria zijn gebaseerd op zacht zingende mannetjes of alarmerende vogels in de maanden maart-mei. Een paar met tenminste twee jongen werd waargenomen op 12 mei in een douglasperceel in Quadenoord, net buiten de grens van het gebied.

Appelvink, N=87.

De Appelvink is een typische bewoner van opgaande structuurrijke loofbossen, maar schuwt de gemengde percelen niet en er wordt ook gebroed in douglas- en Japanse larikspercelen. Een zeer geclusterd voorkomen werd aangetroffen in het westelijke deel van de stuwwalbossen bij Doorwerth. Elders komen Appelvinken verspreid voor. Opvallend is de leegte direct ten zuiden van de Panoramaweg, mogelijk omdat het bos hier nog relatief jong is en minder goed ontwikkelt.

Rietgors, N=2.

Nieuwkomer ten opzichte van 2000 is de Rietgors in het beekdal. Ze vestigde zich in riet- en lisdodde vegetaties.

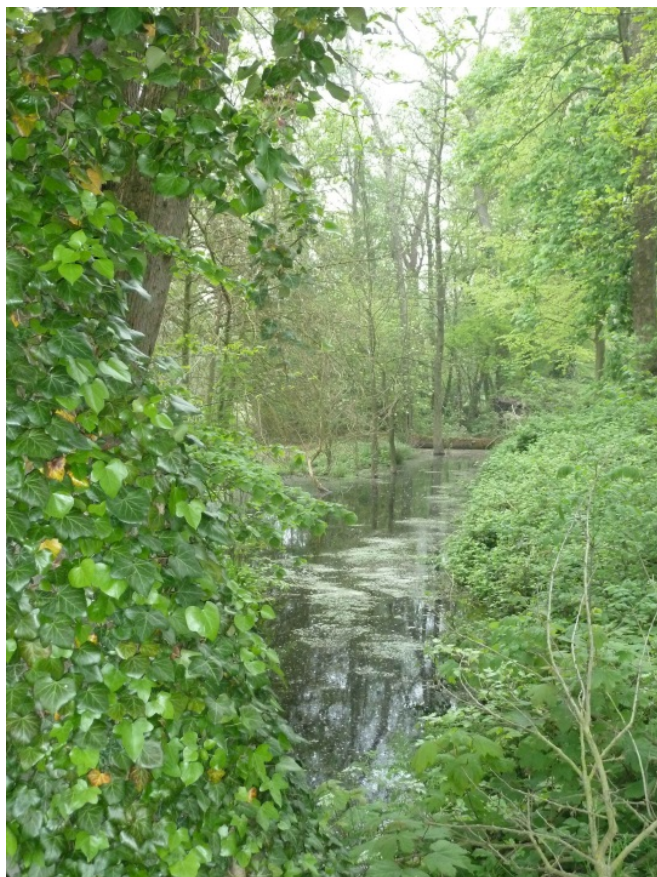
5. Evaluatie

Staatsbosbeheer heeft met Oostereng een prachtig natuurgebied in eigendom en beheer. Het is een gevarieerd heuvelachtig landschap dat bestaat uit een uniek beekdal met zeer oude loofbossen, stuwwalbossen met oude loofbossen, naaldbossen van verschillende leeftijden en een afwisseling van bos met extensieve graslanden en akkers met oudegraansoorten. Het gevarieerde landschap heeft ervoor gezorgd dat in totaal 60 verschillende broedvogelsoorten werden vastgesteld, waarvan vijf soorten voorkomen op de Rode Lijst.

In de afgelopen veertien jaar “verdwenen” een negental vogelsoorten, hoofdzakelijk soorten die het landelijk ook slecht doen, of die afhankelijk zijn van strenge winterperiodes, zoals de IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart. Daarentegen vestigden vier soorten zich, die het landelijk ook goed doen.

In het beekdal werden Watersnip en Waterral niet vastgesteld, maar vestigde zich wel de Roodborsttapuit, Sprinkhaanzanger, Kleine Karekiet, Bosrietzanger en Rietgors. Langs de randen namen de Grasmus en Tuinfluiter toe. Ook watervogels deden het hier aardig, met de komst van Grauwe Gans, toename van Wilde Eend en de stabiele trend van Meerkoet en Waterhoen. De slotsom is dat sommige vogelsoorten ontbraken of iets afnamen in het beekdal, maar dat andere zich juist vestigden of toenamen. Voortzetting van het huidige beheer valt aan te bevelen.

In de bossen heerst behoorlijk veel rust. Er is in de afgelopen veertien jaar voorzichtig omgesprongen met de douglassen en Japanse lariksen. Er hebben geen grootscheepse eindakpen plaatsgevonden, met uitzondering van de Buunderkamp. Her en der vinden worden wat kleine kapvlakten gecreëerd en aan elkaar verbonden. Ook in de loofbossen heerst rust. Dit is goed terug te zien in de

aantalsontwikkeling van de broedvogels. Deze volgen de regionale en landelijke trends. Enigszins opvallend in deze is de stabiele ontwikkeling van de Boomklever en de lichte afname van de Kleine Bonte Specht. Van beide soorten zou je een toename verwachten, omdat het bos steeds ouder wordt en daardoor meer dood hout aanwezig zal zijn. De toename van Heggenmus, Zwartkop en Goudvink duidt erop dat er veel verjonging optreedt in met name de naaldbossen. Begrazing met schotse hooglanders in de grove dennenbossen bleken interessant voor Boompiepers en mogelijk in een later stadium voor Gekraagde Roodstaarten, vanwege de kale bodem die daar ontstaat. Hetzelfde geldt voor de kleine kapvlakten, die in een later stadium interessant kunnen zijn voor struweelvogels, als deze weer volgroeien met jonge opslag. Voortzetting van het huidige beheer in de bossen, waarin geen grootschalige kap maar reguliere dunningen van naalddhout plaatsvindt, strekt aan tot aanbeveling.

De Oliemolenbeek aan de westzijde van het beekdal, met oud loofbos en klimop, 1 mei 2014.

Literatuur

VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (red.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

DEUZEMAN S.B. 2001. Broedvogels van Oostereng in 2000. SOVON-inventarisatierapport 2001/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

HUSTINGS, M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M., REIJNEN M.J.S.M. (red.) 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen, Nederlandse Vereniging tot bescherming van vogels, Zeist. Uitgave onder verantwoordelijkheid van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

Bijlage 1. Interpretatiecriteria

Interpretatiecriteria met:

Grenzen waartussen waarnemingen waarschijnlijk betrekking hebben op broedvogels;

Aantal waarnemingen dat is vereist tussen de datumgrenzen;

Aantal waarnemingen dat is vereist in hele periode;

Afstand waarbinnen twee waarnemingen die niet tijdens hetzelfde bezoek zijn gedaan, worden beschouwd als van hetzelfde territorium. In geval van meer dan twee waarnemingen is voor de grootte van een territorium maximaal 1,5 maal de fusie-afstand aangehouden.

Soort	1	1	2	3	4
Grauwe Gans	24-2	15-4	1	1	2500
Nijlgans	10-3	15-5	1	2	2500
Mandarijneend	10-4	30-6	1	0	1000
Wilde Eend	27-3	10-5	1	0	1000
Fazant	27-1	30-6	1	1	300
Ooievaar	15-4	31-7	1	1	2500
Wespendief	15-5	10-8	1	0	1000
Havik	27-1	15-7	1	2	1000
Sperwer	24-2	15-7	1	2	500
Buizerd	27-1	15-7	1	2	1000
Torenvalk	24-2	15-7	1	2	500
Waterhoen	15-4	15-6	1	1	300
Meerkoet	15-4	10-6	1	2	500
Holenduif	24-2	31-7	1	1	500
Houtduif	15-4	31-7	1	1	300
Koekoek	5-5	25-6	1	1	1000
Kerkuil	27-1	31-8	1	1	1000
Bosuul	6-1	10-7	1	1	500
Groene Specht	24-2	31-5	1	1	1000
Zwarte Specht	10-3	20-6	2	0	1000
Grote Bonte Specht	24-2	30-6	1	1	300
Kleine Bonte Specht	27-1	20-6	1	1	500
Ekster	27-1	30-6	1	0	500
Gaai	27-3	10-7	1	0	500
Zwarte Kraai	24-2	30-6	1	0	500
Raaf	10-2	31-5	2	0	1500
Goudhaan	5-4	30-6	1	1	300
Vuurgoudhaan	25-4	30-6	1	1	300
Kuifmees	24-2	15-6	1	1	300
Zwarte Mees	10-3	30-6	1	1	300
Matkop	27-1	30-6	1	1	500
Glanskop	27-1	10-6	1	1	300
Veldleeuwerik	27-3	15-6	1	1	300
Oeverzwaluw	15-5	15-7	1	1	500
Boerenzwaluw	15-5	30-6	2	0	1000
Huiszwaluw	10-6	15-8	1	1	300
Staartmees	24-2	31-5	1	1	500
Fluiter	10-5	30-6	1	1	300
Grasmus	20-4	10-7	1	1	300

Soort	1	1	2	3	4
Tuinfluitier	25-4	20-7	1	1	300
Zwartkop	10-4	20-7	1	1	300
Sprinkhaanzanger	25-4	20-7	1	1	300
Bosrietzanger	5-5	20-7	1	1	300
Kleine Karekiet	30-4	10-7	1	1	300
Boomklever	10-2	31-5	1	1	300
Boomkruiper	27-1	20-6	1	1	300
Spreeuw	27-3	31-5	1	0	300
Zanglijster	15-4	30-6	1	1	300
Grote Lijster	24-2	31-5	1	1	500
Grauwe Vliegenvanger	10-5	10-8	1	1	300
Zwarte Roodstaart	15-4	10-7	1	1	300
Gekraagde Roodstaart	25-4	30-6	1	1	300
Roodborsttapuit	10-3	15-7	1	1	300
Bonte Vliegenvanger	15-4	15-6	1	1	300
Heggenmus	5-3	10-7	1	1	300
Huismus	5-3	20-6	1	1	300
Witte Kwikstaart	27-3	10-7	1	2	300
Boompieper	10-4	10-7	1	1	300
Graspieper	27-3	30-6	1	1	300
Groenling	10-4	20-6	1	1	300
Putter	27-3	15-7	1	1	300
Sijs	15-4	15-6	1	1	300
Kneu	20-4	20-7	1	1	500
Kruisbek	6-1	15-5	1	0	500
Goudvink	27-3	31-7	1	1	500
Appelvink	10-3	20-6	1	1	300
Geelgors	27-3	20-7	1	1	300
Rietgors	10-4	30-6	1	1	300

Bijlage 2. Trends van soorten in Tabel 5, Nederlandse indexen tussen 1990 en 2013, bron: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Grauwe gans		Zwarte mees	
Nijlgans		Matkop	
Wilde eend		Glanskop	
Fazant		Staartmees	
Havik		Fluiter	
Sperwer		Tjiftjaf	
Buizerd		Grasmus	
Waterral		Tuinfluiter	
Waterhoen		Zwartkop	
Meerkoet		Boomklever	
Watersnip		Boomkruiper	
Holenduif		Spreeuw	
Houtduif		Zanglijster	
Zomertortel		Grote lijster	
Koekoek		Grauwe vliegenvanger	
Bosuil		Gekraagde roodstaart	
Ransuil		Bonte vliegenvanger	
IJsvogel		Heggenmus	
Groene specht		Grote Gele Kwikstaart	
Zwarte specht		Witte kwikstaart	
Grote bonte specht		Boompieper	
Kleine bonte specht		Groenling	
Wielewaal		Putter	
Ekster		Sijs	
Gaai		Kneu	
Kauw		Kruisbek	
Zwarte kraai		Goudvink	
Goudhaan		Appelvink	
Vuurgoudhaan		Geelgors	
Pimpelmees		Rietgors	
Kuifmees			

Bijlage 3 (volgende pagina's) Verspreidingskaarten.

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

